

Kultur
kritikk og debatt

Alvekongens grep

100657

Sentral-Europa koker, Tyskland gjenforenes. Stormene feier Stalins perverterte sosialisme ut av vår verdensdel. Trykket letter. Alle smiler til hverandre. Men selv føler jeg meg litt tom i jubelen.

Jeg ville så gjerne dele gleden, men kjenner at noe ligger imellom meg og den. Fortida, illusjonene jeg har trodd på. Den lange serie av varmende sannheter som jeg og andre venstresosialister har nærmet oss ved gjennom 50- og 60-tallets natt. Hvor er den nå, «virkeligheten» som vi satset på?

■ Jeg beundrer dem som er i stand til å glemme. Som danser seiersdanser og tror de har fått rett. Forleden var jeg i et selskap der en venstrefløyer overrakte en annen en bit av Muren som suvenir. Alle jublet. Men burde vi ikke i stedet gått hjem og trukket teppet over hodet?

VI HAR TATT FEIL. Det er den sørgelige sannhet. En radikal, marxistisk tenkemåte ledet oss en gang på 50-60-tallet vill. Fra hvilken vei, og hvor langt, burde være vår plikt å finne ut før vi slutter oss til denne vinters jubel.

■ Ta partidiktaturet, som nå faller i Sovjetunionen. Det ble innført av bolsjevikene i åra 1921-22, og har siden vært forsvart i tykt og tynt av norske sosialister. Det blir en tung tradisjon av slikt, en mentalitet så selvtølgelig at den ikke behøver begrunnes. Hvem av oss har tenkt på «paragraf 6» i alle disse år? Ingen. Absolutt ingen. For å være ærlig har jeg ikke visst om den engang.

Men det er nå bare en detalj. Tenk da på veven som helhet, mønsteret bak tanketradisjonen: den illusjon at leninismen etter 1917, som stalinismen etter 1945, var i stand til å sette sine samfunn i en oppadstigende, utviklende bevegelse. De kommunistiske land var, bevare min minn, «progressive» i denne grunnleggende materielle forstand.

■ Alle kjenner denne tankeveven, så grunnleggende i norsk radikalisme langt inn i Dagbladets krets. Visst var det diktatur både her og der, men folkehelsen gikk oppover! Kraftverk, traktorer, skoler, fred: mye pekte

Tyskland gjenforenes. Illusjonene faller.

(Foto: William Mikkelsen)

rett vei, og til sist ville disse samfunn kunne komme fullt på høyde med oss – noen mente: gå forbi med faner og flagg.

Hvilken illusjon. Hvilken naiv framskrittstro! Den virkelighet vi nå våkner opp til, sier jo akkurat det motsatte: at kommunismen og sosialismen har ødelagt presis de sosiale relasjoner som er i stand til å utvikle et samfunn. Helsestell og kunnskapsnivå går ned, ikke opp. Turbinene og kombinasjonene produserer ikke verdier, de undertrykker dem. Sosialismen har ikke langsomt skapt en ny, moralsk menneske-

type, som alle norske radikale siden Nordahl Grieg har håpet, men drept – fysisk likvidert – nesten alle modige mennesker øst for Elben.

■ Sosialismen tegner kort sagt ingen oppstigende spiral, som vi alle har trodd, skjønt selvtølgelig innrømmet gikk for langsomt. Spiralen leder nedover, materielt og moralsk. Hvem kan glede seg over å ha tatt så feil?

Sannheten er vel at vi lever som historiens slaver, ofre for vrangforestillinger som har sitt opphav langt tilbake; så sitter de på ryggen og hvisker oss kunsti-

ge «erfaringer» i øret som en Goethes Alvekonge gjennom natten.

Tenk bare på venstrefløyens forhold til Tyskland! La meg snakke for meg selv, forresten – kanskje andre har vært klokere?

■ Jeg er politisk oppdratt til å mene at Vest-Tyskland er et farlig samfunn, meget farlig. Et etterkrigssamfunn der Hitlers arvtagere igjen satt i sine posisjoner, klar til å skru alle klokke tilbake til 1933. Revansjisme, kapitalisme, kynisme, krig: alt ved dette samfunn pekte dit. Dagbladets reportasjer, og Orienterings ar-

HANS FREDRIK DAHL

tikler, tegnet tiårs entydige bilder av en nasjon som gjerne tok annen verdenskrig om igjen, om den fikk gjansen. Derfor måtte vi først og fremst være på vakt.

Men dette var jo fortidsbilder! Faktisk steg det opp et demokratisk, nesten hysterisk demokratisk samfunn, av ruinene i 1945. Et land der ikke fortida, men angsten for fortida, preger verdien først og fremst. Et land der de ikke engang kan gjennomføre en moderne folketelling av skrekk for å virke «autoritære». Et land der unge generasjoner er så miljøbevisste, reformivrige og antinazistiske at de gjør vår egen etterkrigstid både sløv og treg i sammenlikning.

■ Hvorfor har ingen fortalt meg dette, tenkte jeg da jeg selv begynte å reise til Vest-Tyskland i 70-åra. Skjønt det tenkte jeg vel ikke, for norsk radikalisme Tysklands-illusjon satt fortsatt fast bak øret. Men etter en reise kom jeg til å bli i noen gamle år-ganger av 1960-åras Orientering. Da forsto jeg hvor forskrekkelig vridd, hvor urimelig baktung, min politiske oppdragelse hadde vært.

■ Og nå står tysk gjenforening på dagsordenen. Ja, mer enn det: gjenforeningen pågår hver dag, i travel fletting av institusjonelle bånd som snart vil lede til en felles forbundsstat.

■ Tysk gjenforening! Forti års mareritt blant norske radikale. Det verste som kunne hende, et sikkert skritt mot krig. Les radikale aviser fra 50-, 60- og 70-tallet, og se hvordan bare tanken var utenkelig. I dag feirer de samme aviser Berlinmurens fall med jubel og fargefotos. Menneskestrømmen fra øst til vest, føttenes flittige folkeavstemning, tolkes nærmest som et gledeslep!

Illusjonene faller. Alvekongen slipper langsomt sitt grep. Men frigjøringen er ikke bare god. Jeg, som hele mitt liv har hånet de uforutsende fra 1930-åra, som dengang ikke forsto hva Hitler førte til, jeg befinner meg nå i deres situasjon.

Det Progressive Prosjekt slo feil, det må i dag erkjennes.

Historiens skraphaug har kanskje plass for oss alle?

170

AUSGEWÄHLTE LIEDER.

1.

Erlkönig.

Goethe.

Op. 1.

(Orig. G moll.)

Schnell. ♩ = 152.

59.

Wer rei - tet so spät durch Nacht und

Wind? Es ist der Va - ter mit sei - nem

Edition Peters.

8846

171

Kind; er hat den Kna - ben wohl in dem Arm, er

faßt ihn sicher, er hält ihn warm.

Mein Sohn, was birgst du so bang dein Ge - sicht?

Siehst, Va - ter, du den Erl - kö - nig nicht?

den Er - len - kö - nig mit Kron und Schweif?

Edition Peters.

8846

172

Mein Sohn, es ist ein Ne-bel-streif.

„Du lie - - - bes Kind, komm, geh mit

mir! gar schö - - - ne Spie - - - le spiel - ich mit

dir, manch bun - - - te Blu - - - men sind an dem

Strand; meine Mut - - - ter hat manch gül - - - den Ge-wand“ „Mein

Edition Peters. 8846

173

Va - ter, mein Va-ter, und hö - rest du nicht, was Er-len-kö-nig mir lei - se ver-

spricht? Sei ru-hig, bleibe ruhig, mein Kind; in dürr-en

Blättern säuselt der Wind. „Willst, fei - ner Kna-be, du mit mir gehn? meine

Töch - ter sol - len dich war - ten schön; meine Töch - ter füh-ren den nächt - lichen Reihn und

wie - gen und tanzen und sin-gen dich ein, sie wie-gen und tanzen und sin-gen dich ein“

Edition Peters. 8846

Mein Va - ter, mein Va - ter, und siehst du nicht dort Erl - kö - nigs Töchter am

dü - stern Ort? - Mein Sohn, mein Sohn, ich seh es ge -

decresc.

nau, es scheinen die al - ten Wei - den so grau.

cresc. *ff*

„Ich lie - be dich, mich reizt deine schöne Ge -

p *pp*

stalt, und bist du nicht wil - lig, so brauch ich Ge - walt. - Mein

fff

Va - ter, mein Va - ter, jetzt faßt er mich an! Erl - kö - nig

hat mir ein Leids ge - tan! Dem Va - ter

grau - set's, er rei - tet ge - schwind, er hält in Ar - men das

accel. *cresc.*

äch - zen - de Kind, er - reicht den

ff

Hof mit Müh und Not; in seinen Armen das Kind war tot.

Recit. *Andante.* *p*